

RZEZANY (68) *part praet pass pf i impf*

pf (64) [w znac. 2., 3., 4., 5. z wyjątkiem *Mącz* 376c, *WujNT* 471], *impf* (4) [w znac. 1., 6. oraz *Mącz*, *WujNT* w znac. 5. (cf uwaga poprzednia)].

rzezany, **rzezan** (66), **rzazany** (2); rzazany *BielKron*; rzezany : rzazany *BudBib* (1:1).

rzezany (65), **rzezan** (2), rzezany *a.* rzezan (1).

e jasne; w rzazany *pierwsze a jasne*; -any; -ana, -ąno.

sg m N rzezany (9). ◇ *G* rzezan(e)go (4). ◇ *A* rzezan(e)go (1), rzezany (1). ◇ *I* rzezan(e)m *WyprKr* (5), rzezany (1) *KlonFlis*. ◇ *L* rzezany (2). ◇ *f N* rzezaną (3), rzezana (1), rzezan(a) (1); ~ (*attrib*) -ą (3), ~ (*praed*) -a (1). ◇ *A* rzezaną (1). ◇ *I* rzezaną (1). ◇ *n N* rzezan(e) (1), rzezano (1); ~ (*attrib*) - (e) (1), ~ (*praed*) -o (1). ◇ [*I* rzezan(e)m]. ◇ *pl N m pers* rzezani (5). *subst* rzezané (18); -é (2), -(e) (16). ◇ *G* rzezanych (3). ◇ *D* rzezany (3). ◇ *A subst* rzezan(e) (5). ◇ *L* rzezanych (2).

Sł stp s.v. rzezać, rzazać, *Cn notuje*, *Linde XVI* (pięć z niżej notowanych przykładów) – *XVII(XVIII)* w.

1. [*impf* *Cięty*, *przycinany*: Látorośli też ku łzczepieniu máią być obierány płonne [...]. Máią też być rzázane z łtrony drzewá ku włchodu fłońcá. *Cresc* 1571 122 (*Linde s.v.* rzezać); *CracArtific* 1550 nr 1216.]

2. *pf* *Oszlifowany* (o kamieniach ozdobnych) (9) :

Wyrażenia: »dyjament (*a.* dyjamencik) rzezany« (7): Szosti Alfpant, w nim połrzodku tablicza Diamentowa, o kolo dwa wagrubini, i dwa Diamenti Rauch rzezane. *WyprKr* 5v; Dziewiąti Alfpant, w nim Diament na trzi granie na kftalt pontu rzezani *WyprKr* 7; Medaia [*tj. medalion*] zawieszzenie, W niey fęlcz tabliczek Diamentowich [...]. Pontow [*tj. ozdób*] Diamentowich dwa, i trzeci Diamenczik na trzi granie rzezani *WyprKr* 12, 5v, 7 [2 r.], 21.

»kamień rzezany« (1): Y vkázował ná fobie [...] pierzścień złoty ná pálcu z drogim kámieniem bárzo fubtylnie rzezánym *KlonFlis* A2; [*InwMieszcz* 1597 nr 301].

»rzezany klenot« (1): *Mącz* 377d cf *Szereg*.

Szereg: »rzezany a strefowany« (1): Segmentatus, W rzezáne á łtrefowane klenoty vbrány. *Mącz* 377d.

3. *pf* *Wykastrowany* (1) : Czemu otroci rzezani nie łyfieią. (–) Bowiem taci połpolicie bywaią niewięsciego przyrodzenia *GlabGad* B2; [[*szlachcic litewski*] Woł wałacha świeżego mając na powodzie Dał królowi, bo drygant pod nim spracowany ustał był, gdyż w ucieczce lepszy koń rzezany. *StryjPoczqt* 485].

4. *pf* *Ozdobiony nacinaniem lub wycinaniem; segmentatus* *Mącz*; *intercidus* *Modrz* (29) : A bárzo nam tępią dziatki Owy háwtowane kwiatki Więc rzezane nogáwiczki Więc axámitne trzewiczki *RejRozpr* I3; Szata s srebrołowu białego, Axamitem czarnem wzorziłto rzezanem powliczona *WyprKr* 62v; Szata Podgardlo. Axamitu czarne^{gº} gladkie^{gº}. Rekawi drobno rzezane bez feretow *WyprKr* 68v, 60v, 63, 65 [2 r.], 67v, 68 [2 r.] (13); Fimbriata vestis, Brámowana łzátá. proprie tame Fimbria est, Rzezány bram. *Mącz* 127a; Iednoby nam trzebá wiąc tych piełzczot swoich/ tych pułmiłkow/ tych rzezanych áxámitkow/ y tych rozmaitych wymyłłow náłzych/ ktorymi łie włzyłcy boiowi ludzie brzydzą/ iedno tego tylko vziwáią oni ludzie piełzczeni á zniewięłcieli *RejZwierc* 187v;

Głupi młodzieniałzkowie/ rufiánowie/ nierządne niewiaństy/ ludzie áni Rzeczypospolitey/ áni ktorey pewney ołobie zászłuzeni/ chodzą świecąc się od złotá: wízátách áxámitnych ábo rzezáných/ ábo złotem przipiękrzonych. *ModrzBaz* 142; *PudłFr* 53; *ZbylPrzyg* A3; **[[księża mają się wstrzymywać] áby szat/ płaszczów/ kap iedwábnych/ czerwonych áłbo zielonych/ także trzewikow rzezáných/ áni oftrog pozłóciłtych nie nośli. *SzczerbSpecSax* 195 (*Linde s.v. rzezać*)].**

rzezany w co (3): Iedni [rękawy] bez feretow nierzezane, Drugie s fereti rzezane w Rożę. *WyprKr* 61v; Bram ieden v dolu zlotogłowowi, Axamitem czerwonym w kwiaty rzezanem powleczeni *WyprKr* 67, 62.

W połączeniu szeregowym (1): Segmentata vestis, Rzezána/ łtrefowana á rozmáycie náplátána łzátá. *Mącz* 377d.

W charakterystycznych połączeniach: rzezany(-a, -e) aksamit(ek) (3), bram, nogawiczki, pościel, rękaw (9), szata, trzewiki; rzezany drobno (4), w kwiaty, w roże (2), wzorzysto.

Wyrażenia: »rzezany kabat(ek)« [szyk 3:1] (4): *RejZwierz* 122v; A łnadź nie ták iáko dziś/ ieden drugiemu się zálezáiąc/ [...] łzuká iákoby ieden drugiego w czym podeidź á podłtępic mógł. Nuż owy rzezáne kábatki/ nuż owy pontaliki/ nuż owy zázwiészthe deliyki/ ieden drugiemu się równáiąc. *RejZwierz* 190v, 114v; Nie pátrż ná ty kochánki w rzezáných kábaciech/ Ani też rády łzukay w nabożnych práłaciech. *PapPan* Bv.

[»rzezane szycie« = prawdopodobnie haft angielski: 3 poszewki flamskie na zagłóWKi, z rzezanem szyciem *InwMieszcz* 1583 nr 243.]

Przen (1) : Teć łą godności one bráćie miły iáłne przed bogiem/ łławne przed ludem: ktorym ci máłzkárnicy rzezáni [= noszący rzezane kabaty]/ nie łwymy ále Oycow łwych Tytułmi/ vłtępowác w zálługách przeciwko Rzeczypospolitey/ v mądrych Krolow mułżą. *OrzRozm* P4v.

5. *zwykle pf* (Wy)rzeźbiony; ozdobiony płaskorzeźbą; *sculpturatus* *Mącz*, *Cn*; *sculptilis* *PolAnt*, *Cn*; *interrasilis* *Vulg*; *sigillatus* *Cn* (27) : Ná onych pagorkoch łwych w gnyew go [*Pana Boga*] pobudzili/ Gdzye rzezáne bálwány ták márníe chwalili *LubPs* Sv, V6, dd4 marg; [*Epikurus prowadzi młodzieńca do zamku, gdzie*] chłódniczki ná rogach pięknie rosłtáwione/ A náwłzem wielkim kółżtem dziwnie przypráwione. S *Cypryfu* rzezánego á s kóści Słoniowych *RejWiz* 24v; *Vdziáłaz* ná nim [*na ołtarzu*] y koronkę rzezáną złothą okołó/ y dwie obráđżce złote pod koronką ná káđdey łtronie *Leop Ex* 30/3, *Ex* 25/25; *Wtory Cherubin* był ná dziełiąci łkóci teyże miáry iáko y pierwłzy/ á obádwá iednáko rzezáni byli. *BibRadz* 3.Reg 6/25, *Ps* 105/36; *pavimentum sculpturatum*, Rzezány páwiment áłbo ziemie półózenie rzezáne. *Mącz* 370b; *BudBib Ier* 10/14; *Cory náłze* niech kwitną ták/ iáko źrzetelne Rzezáne świecą łłupy kóścielne. *KochPs* 209; *SkarŻyw* 552; **[konew wielka, półgarncewa, rzezana i 2 małe *InwMieszcz* 1592 nr 288].**

rzezany z czego (1): Bóg nie ielt z drzewá rzezány/ Ani z mármóru kówany. *ZawJeft* 15.

W połączeniach szeregowych (3): do ciebie mowie księże Biskupie Krakowski/ [...] *Vyrzyłz* tefz [*na sądzie bożym*] Obrázy rzezáne/ máłowáne/ y wylzyte/ Látá miłóściwe/ Bálłámy/ y krzymá wálze *KrowObr* 241; *Toreumatium, opus politum et caelatum*, Nieyáka robotá foremnie rzezána/ ciołána áłbo toczona/ yáko obras y ynłza łztuká takowa *Mącz* 458d, 376c.

W charakterystycznych połączeniach: rzezany(-a) bałwan (5), bog (2), cyprys, figura, konew, koron(k)a (2), pawiment (2), robota, rzecz, słup (2); rzezany foremnie, jednako, subtylnie.

Wyrażenia: »klenot rzezany« (1): Segmen item, Klenot nieyáki rzezány z máłych łztuczek złotá vcziniony *Mącz* 377d.

»obraz rzezany« [*szyk* 5:3] (8): yáko figurá álbo obraz yáki rzezány/ wten czás profte drzewo yeft kyedy onego żadnemi á rozmáitemi fábami nye pomáluye á nye przypráwi. *GliczKsiąż* P8; *KrowObr* 241; Nieczyń łobie obrázu rzezánego áni żadne⁸⁰ podobieńftwá [*Non facies tibi sculptile*] tych rzeczy ktore łą wzgorę ná niebie/ y ktore ná ziemi niłko/ áni tych kthore łą w wodzie pod ziemią. *Leop Ex* 20/4; *BielKron* 452v; *KuczbKat* 275; Czym rozny rzezány obraz od malowánego/ niewiem: iáko tu drewno/ ták tám farbá. *SkarJedn* 237, 232, 237; [*ReuchlinBartBydg* E6].

[»rzezany sznicwerkiem«: 3 kule rzezane sznitzwerkiem *InwMieszcz* 1571 nr 168.]

Szeregi: »rzezan, ciosan« (1): *Sculptilis*, Co bywa rzezano/ ciofano *Mącz* 376c. [*Ponadto w połączeniach szeregowych* 2 r.]

»rzezany i lity« (1): Przekłety mążł ktory działá bałwaná rzezánego y litego [*sculptile, et conflatile*] brzydliwość Iehowy *BudBib Deut* 27/15.

»malowany i rzezany« (1): Lecz iáko ániółowie chocia tákże łą nie cielesni y nie widziáni/ y żadnym obrázem wyrażeni być nie mogą/ á wždy przecię w łtárym zakonie byli málowáni y rzezáni/ y w kościele łtáwiáni: ták teź Bog Oćiec y Duch S. przeczby nie miał być málowány *WujNT* 471. [*Ponadto w połączeniu szeregowym* 1 r.]

»ryty i ([abo]) rzazany« (1): tám ci ludzie [z *krainy Sagres*] mieli ryte y rzázáne obrázy modłow [tj. przedmiotów kultu] łwoich *BielKron* 452v; [Ryty abo rzazany obrass *sculptile* *ReuchlinBartBydg* E6].

6. *impf* *Zabijany ostrym narzędziem, zarzynany* (2) : będzie tełż rzezáná ofiárá [*mactabitur oblatio*] zá grzech przed Iehowá *BudBib Lev* 6/25; Gdyź fię zówždy/ y w oney vprzedzáiácey figurze musiáło to náydowác/ co łłżyć/ áni fię zgodzić nie mogło z rzeczą figurowáná: tákże fię w figurowáney to pokazáło co w figurze nie było. Iáko w báránie Páłzchy rzezánym w Eiptcie/ á w báránie Iezušie Mefyáłzu w Ieruzálem zámordowánym *CzechEp* 366.

Synonimy: 2. *strefowany, wyciosany, wryty*; 3. *omniszony, oprawiony, owalaszony, uwalaszony, wyczyszczony, wyrzezany, wyrzniony*; 5. *ciosany, dłubany, ryty, wyciosany, wydłubany, wryty*; 6. *bit, zabijany*.

Cf **NIERZEZANY, RZEZAĆ**